

Тіньова економіка як загроза економічній безпеці України

Денис Змерзлий

*здобувач вищої освіти ступеня «магістр»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
email : ZmerzlyiDD@krok.edu.ua*

Мирослав Григорчук

*професор кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
email : miroslavgv@livekrokedu.onmicrosoft.com,
ORCID I : 0000-0003-0523-030X*

Нині проблема тіньової економіки дуже гостра. Оцінити розмір тіньовий економіки досить складно, адже особи, що займаються незаконною діяльністю намагаються зробити все, щоб їх не виявили. Висока частка тіньової діяльності та багато інших факторів, що підтримують її, сильно підривають економіку нашої країни. Термін «тіньова економіка» включає безліч видів економічної діяльності, тому дати формальне визначення складно. Поза як, визначення повинно проводити різницю між товарами та послугами, що виробляються та споживаються у домашньому господарстві, формами незаконної роботи, нелегальної зайнятості та соціальним шахрайством, а також кримінальною економічною діяльністю.

В цілому, тіньову економіку можна розглядати, як охоплюючу економічну діяльність окремих осіб, що виходить за межі офіційних норм і офіційних інституцій. Вивченням сутності тіньової економіки займаються вчені, як в Україні, так і за кордоном протягом тривалого періоду, в тому числі такі вчені як Варналій З.С., Кіржецький Ю.І., Чернявський С.С., Некрасов В.А., Титко А.В. та інші.

У науковій економічній літературі вчені виділяють кілька видів тіньової економіки:

- Фіктивна – діяльність, навмисно прихована або применшена з метою ухилення від сплати податків та інших платежів державі, при цьому здійснюють зазначену діяльність легально оформлені особи;

- Нелегальна – діяльність, що належить до злочинної (кримінальної) і що полягає в обігу заборонених товарів, або надання незаконних послуг;

- Неформальна – діяльність, яка не є злочинною, але здійснюється з використанням неоформлених трудових відносин, або для власних потреб [1, с. 67]. У деяких наукових працях можна зустріти класифікацію тіньової економіки по секторах: білий сектор, сірий сектор та чорний сектор. Якщо розглядати зв'язок тіньової економіки з офіційною та з секторами між собою, то сектор білої тіньової економіки найбільш близький до офіційної та сильно взаємопов'язаний з нею. Сірий сектор економіки має слабкий зв'язок з чорним сектором і середній з білим. Чорний сектор дуже слабо пов'язана з офіційною економікою [2, с. 125].

Виходячи з вище наведеної характеристики Чернявського С.С. тіньових

секторів економіки, можна перерахувати зайняті в них групи людей. Тіньовий сектор складається з наркаторів, злочинців, торговців зброєю. На ступінь нижче знаходяться представники державної влади. Далі наймана робоча сила з незаконними доходами. Ланцюжок доповнюють підприємці, дрібні та середні бізнесмени, зайняті в тіньовому секторі.

Тіньова діяльність з'являється тоді, коли є що приховувати від держави. У здебільшого, причини розвитку тіньової економіки охоплюють усі сфери життя суспільства.

Причинами зростання тіньової економіки є такі явища, як безробіття, економічні кризи, в результаті яких відбувається збільшення кількості малих підприємств і самостійної зайнятості населення. Ще одна причина – активне втручання держави в економіку країни, яка може призвести до зростання корупції та критичного збільшення сум з податків і зборів, що непосильно для громадян. Крім цього, з моменту введення воєнного стану вихід ринків товарів та послуг на міжнародний рівень є проблемним, що призводить до підвищення конкурентної боротьби, підприємці використовують усі законні та незаконні способи. Тіньова економіка має безліч негативних наслідків, а вони, в свою чергу, негативно позначаються на економіці держави. Виділимо найбільш вагомими з них:

- зменшення податкових відрахувань у бюджет, що полягає у прихованні або применшенні своїх доходів суб'єктами, зайнятими в тіньовому секторі економіки;
- скорочення видатків бюджету;
- вивезення капіталу за кордон в офшорні зони;
- збільшення торгівлі низькоякісними товарами та продукцією, небезпечними для споживання [3, с. 204].

Також вважаємо, що форми прояву тіньової економіки і її зростання найбільше пов'язані з корупцією. Корупція є однією зі складових тіньової економіки. Поширення корупції в різні сфери життя призводить до економічних наслідків у країні. Як ми вже зазначали зростання масштабів тіньової економіки супроводжуються зменшенням податкових надходжень, відбувається брак коштів до бюджету країни, внаслідок чого держава не може повноцінно керувати економікою. Більш того, загострюються соціальні проблеми через невиконання бюджетних зобов'язань. Порушується ринкова конкуренція та знижується її ефективність, оскільки ті, хто просуває корупцію набагато успішніші, ніж чесні підприємці. Державна корупція включає в себе політиків, чиновників вищого та середнього класу та осіб пов'язаних з процесами прийняття рішень у сфері економіки.

З огляду на вище викладене можемо зробити висновок, що економіка України характеризується наявністю досить значного за обсягом тіньового сектору, який «підриває» ефективність державних механізмів стимулювання економіки, спотворюючи умови ведення господарської діяльності. Неповноцінне функціонування ринкових механізмів, неефективне податкове адміністрування, незбалансована державна регуляторна та бюджетна політика, проблеми на ринку

зайнятості, всеохоплююча корупція є головними чинниками тіньової економіки в Україні. Дане негативне соціальне явище є причиною поглиблення наявних в економіці дисбалансів, залишаючись одним з найбільших викликів економічній безпеці держави, тенденції зміни яких сьогодні та в подальшому визначатимуть сценарії розвитку економіки країни.

Список використаних джерел

1. Кіржецький Ю.І. *Тіньова економіка та напрями її подолання в Україні: монографія*. Львів: Ліга-Прес, 2018. 198 с.
2. Чернявський С.С. *Обґрунтування реальної концепції економічної безпеки*. *Регіональна економіка*. 2020. № 2. С. 120-127.
3. Баганець О. *Криміногенна ситуація в Україні*. *Юридичний вісник України*. 2019.3 ч. С. 203–214.